

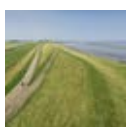

Deltaprogramma

DeltaNieuws

Nieuwsbrief | Jaargang 5 | Nummer 3 | September 2015

Inhoud

2 | Deltaprogramma 2016 aan Kamer aangeboden: Werk ligt op koers

8 | Ruimtelijke Adaptatie: Veel vooruitgang geboekt

4 - 5 | Waterveiligheid: Nieuwe veiligheidsnormen en geactualiseerd Waterveiligheidsplan

9 | Deltacongres op 5 november

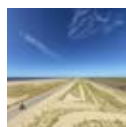
6 | Hoogwaterbeschermingsprogramma: Doorzetten op ingezette lijn

10 - 16 | Wat gebeurt er in de gebieden? Rijnmond-Drechtsteden, Waddengebied, Zuidwestelijke Delta, IJsselmeergebied, Kust, Maas en Rijn.

7 | Zoetwater: bestuursovereenkomsten getekend

17 | Agenda Deltaprogramma

Deltaprogramma 2016 aan Kamer aangeboden

Het werk ligt op koers

Het werk begint nu pas echt, maar we liggen op koers. De verworvenheden van de nieuwe aanpak laten zich al zien en krijgen ook internationaal aandacht. Dat zijn de belangrijkste conclusies uit Deltaprogramma 2016 dat het kabinet op Prinsjesdag (15 september) aan de Tweede Kamer heeft aangeboden. DP2016 rapporteert over de nieuwe fase die het Deltaprogramma is ingegaan na de deltabeslissingen en voorkeursstrategieën van vorig jaar.

Deltacommissaris Wim Kuijken: “Het is goed dat we in ons land sinds 2010 gericht werken aan een veilige en leefbare delta, ook in de toekomst. Willen we overstromingen of grote schade aan de economie voorkomen, dan moet er de komende decennia heel hard worden gewerkt om ons land veilig te houden en veerkrachtiger te maken, ook als antwoord op het veranderende klimaat. Iedereen merkt dat in de praktijk. Weerrecords worden gebroken. Het buitenland roept ons vaker te hulp. Er ligt een grote opgave.”

In DP2016 staat een compleet overzicht van het werk in uitvoering voor waterveiligheid, zoetwater en ruimtelijke adaptatie. Hier wordt door de ‘deltacommunity’ met veel inzet en betrokkenheid aan gewerkt. Conform de Deltawet wordt in het Deltaprogramma zowel de voortgang van het werk aan de delta als de maatregelen voor de komende tijd beschreven.

Rijk, provincies, waterschappen en gemeenten werken aan de vertaling van het beleid, dat voorkomt uit de voorstellen voor deltabeslissingen en voorkeursstrategieën in DP2015. Het rijksbeleid is vastgelegd in de tussentijdse herziening van het Nationaal Waterplan. Provincies zijn bezig met de verwerking ervan in provinciaal beleid en structuurvisies. De waterschappen verankeren het beleid dat relevant is voor het waterbeheer in de waterbeheerplannen voor de periode tot en met 2021, die eind dit jaar worden vastgesteld. Gemeenten hebben bijvoorbeeld maatregelen tegen wateroverlast opgenomen in hun beleidsdocumenten en operationele plannen, zoals bestemmingsplannen, gemeentelijke rioleringsplannen en uitvoeringsprogramma’s.

Waterveiligheid

De Deltabeslissing Waterveiligheid biedt een nieuwe aanpak om mensen en economie te beschermen tegen overstromingen: de overstromingsrisicobenadering met daarop gebaseerde nieuwe waterveiligheidsnormen. De wettelijke verankering van de nieuwe normen ligt op schema (zie ook artikel [Nieuwe normen](#)). Het kabinet biedt naar verwachting eind 2015 een voorstel voor wijziging van de Waterwet aan de Tweede Kamer aan, waarmee de nieuwe normen worden vastgelegd. Gelijktijdig wordt een nieuw toets- en ontwerpinstrumentarium ontwikkeld. Vervolgens kan in 2017 de volgende toetsronde starten op basis van de nieuwe normen.

Maaswerken, Ruimte voor de Rivier en de hoogwaterbeschermingsprogramma’s zijn volop in uitvoering. Bij de programmering van de voorgenomen dijkversterkingen zoeken het Hoogwaterschermingprogramma (HWBP) en de gebieden actief de kansen om de andere ambities in het gebied (zoals natuur, recreatie of economie) mee te koppelen aan de waterveiligheidsopgave. Bij het project Waterfront Dalfsen is meekoppelen aan andere functies en ambities al in de praktijk gebracht door het HWBP door het waterschap Groot Salland.

We zitten in een overgangssituatie van het oude naar het nieuwe waterveiligheidsbeleid, dat maakt het soms complex. In verkenningen wordt geanticipeerd op de nieuwe normen. Vroegtijdig in gesprek gaan met omwonenden en alle stakeholders vraagt veel aandacht. Voorbeelden uit de praktijk, zoals de Markermeerdijken, laten zien dat *joint fact finding* (gezamenlijk onderzoek als basis) over de betekenis van nieuwe inzichten, zoals de nieuwe

Eemshaven-Delfzijl. Foto: Tineke Dijkstra

normering, bijdraagt aan vertrouwen en maatschappelijk draagvlak.

Zoetwater

Onze economie is voor een belangrijk deel afhankelijk van goed zoetwater. De Deltabeslissing Zoetwater geeft de kaders voor een nieuwe aanpak voor het zoveel mogelijk voorkomen van watertekorten, het robuuster maken van de zoetwatervoorziening en het optimaal benutten van zoetwater voor economie en nutsfuncties. Uit een robuustheidsonderzoek, de zogeheten stresstest, blijkt dat het Deltaplan Zoetwater en de adaptieve strategieën ook uitvoerbaar en effectief blijven, mochten de relevante omstandigheden zich zeer ongunstig ontwikkelen.

Regionaal maatwerk staat centraal. Alle bestuursovereenkomsten voor het realiseren en financieren van de maatregelen die voor 2016-2021 zijn voorzien, zijn op 7 september 2015 ondertekend (zie ook [Bestuursovereenkomsten Zoetwater ondertekend](#)). Aan het realiseren van maatregelen uit het Deltaplan Zoetwater,

waaronder innovatieve klimaatpilots in de vijf zoetwaterregio's, wordt gewerkt. De eerste stappen op weg naar afspraken over 'voorzieningsniveaus' zijn gezet. Met dit nieuwe instrument in het zoetwaterbeleid weten gebruikers beter waar ze aan toe zijn, zowel in normale als in droge situaties. Het biedt een stevig fundament voor verdere maatregelen voor de zoetwaterbeschikbaarheid.

Ruimtelijke adaptatie

Een van de grootste uitdagingen van het Deltaprogramma is misschien wel onze ambitie om Nederland in 2050 klimaatbestendig en waterrobuust te hebben ingericht. Dat vraagt inspanning van alle partijen, van nationaal tot regionaal en lokaal niveau, van overheden tot marktpartijen, van maatschappelijke organisaties tot burgers en van landelijke regels tot maatregelen op perceelsniveau. Alle inspanningen gezamenlijk moeten eraan bijdragen die ambitie te realiseren. Uit de ruim honderd getekende intentieverklaringen ruimtelijke adaptatie, die worden gedragen door ruim 10.000 publieke en private partijen, blijkt veel maatschappelijk draagvlak voor deze belangrijke opgave. Er wordt al veel pionierswerk verricht om waterrobuuste en klimaatbestendige (her)ontwikkeling op de agenda te krijgen en in de praktijk te brengen. Het Deltaprogramma stimuleert dit werk met zogeheten impactprojecten, zoals in het Land van Cuijk en op de Waddeneilanden, met een stimuleringsprogramma en verder

bijvoorbeeld met het kennisportaal ruimtelijke adaptatie. De eerste enquête over ruimtelijke adaptatie, onder provincies, gemeenten, waterschappen en het Rijk, laat zien dat wateroverlast, waterveiligheid en droogte, goed op de politieke agenda's staan. Om hittestress in steden tegen te gaan, moet nog verder gewerkt worden. De eerste stappen voor een waterrobuuste inrichting van vitale en kwetsbare functies, zoals energievoorziening, gezondheidszorg en ict-voorzieningen, zijn gezet.

Alle gebieden (Rijn, Maas, Zuidwestelijke Delta, Rijnmond-Drechtsteden, Kust, Waddengebied en IJsselmeergebied) zijn voortvarend aan de slag met de uitwerking van de voorkeursstrategieën en de uitvoering van maatregelen. Een greep daaruit:

In het Rivierengebied werken partijen toe naar besluitvorming over MIRT-verkenningen bijvoorbeeld voor de hoogwatergeul Varik-Heesselt, het Rivierklimaatpark IJsselpoort of MIRT-onderzoeken voor bijvoorbeeld de gebiedsontwikkeling Venlo. In Rijnmond-Drechtsteden lopen ondermeer gebiedsprocessen voor de complexe opgaven in Alblasserwaard-Vijfheerenlanden en Dordrecht. De voorkeursstrategie in de Zuidwestelijke delta loopt samen op met de verdere uitwerking van de Rijksstructuurvisie Grevelingen-Zoommeer.

In het Waddengebied worden vernieuwende keringsconcepten onderzocht. Deze nieuwe dijken bieden sterke meekoppelkansen voor natuur en recreatie. Bij de ontwikkeling van

robuuste natuurlijke oevers rond het IJsselmeergebied worden meekoppelkansen eveneens in beeld gebracht.

Kennis

Verschillende samenwerkingsverbanden krijgen in vervolg op de startconferentie van het Nationaal Kennis- en innovatieprogramma Water en Klimaat (NKWK) van 21 april van dit jaar concreet vorm. Dit ziet er positief uit voor het onderzoek in het kader van Kustgenese, rivieren, waterkeringen, Markerwadden en Energie & Water. Over deze onderwerpen pakken overheden, kennisinstellingen en bedrijven gezamenlijk kennisvragen op uit het Deltaprogramma, zoals het langetermijngedrag van het kustfundament en de riviermorphologie. Daarnaast verkennen zij de mogelijkheden om met publiek-private samenwerking de natuurlijke aanslibbing te stimuleren, wat voordelen heeft voor de natuurwaarden en waterkeringen minder belast.

Meer weten?

Het Deltaprogramma kwam ook dit jaar tot stand op voorstel van de deltacommissaris, via besluitvorming in het kabinet, na bestuurlijk overleg met provincies (IPO), gemeenten (VNG) en de waterschappen (UvW) en een zorgvuldige, gezamenlijke voorbereiding in de Stuurgroep Deltaprogramma en bestuurlijke gebiedsoverleggen en platforms van het Deltaprogramma.

Lees het Deltaprogramma 2016 of kijk op www.deltacommissaris.nl.

Nut en noodzaak Deltaprogramma: klimaat verandert

2014 is volgens het Amerikaanse NOAA (National Oceanic and Atmospheric Administration) wereldwijd het warmste jaar dat ooit gemeten is. Aan het NOAA-rapport werkten 400 wetenschappers mee uit 58 landen. In juli maakte het KNMI bekend dat klimaatverandering de kans op een hitteperiode (zoals we die begin juli met de Tour de France in Utrecht meemaakten) sterk vergroot. Dit blijkt uit een studie van een internationale groep klimaatwetenschappers van

onder andere het KNMI. In de afgelopen eeuw is de kans op een hittegolf in de meeste gebieden verdubbeld, in sommige steden zelfs verviervoudigd. Een onderzoek van de Wereld Gletsjer Waarnemingsdienst heeft aangetoond dat het afsmelten van de gletsjers inmiddels twee keer zo snel gaat als in de jaren 90 en drie keer zo snel als in de jaren 80 van de vorige eeuw. In dit tempo kan aan het eind van de eeuw 90 procent van alle gletsjers in de Alpen

zijn verdwenen. Dat kan grote invloed hebben op het afvoerregime van de Rijn, met name de afvoer in de zomer kan daardoor sterk afnemen. Al deze signalen onderstrepen de noodzaak om ons met het Deltaprogramma voor te bereiden op toekomstige veranderingen en nieuwe ontwikkelingen nauwlettend te blijven volgen, om aard en tempo van de strategieën tijdig te kunnen aanpassen.

Veiligheid

Nieuwe normen: consultatieronde en Ontwerpinstrumentarium

Van 23 april tot en met 4 juni liep de bestuurlijke- en internetconsultatie van het wetsvoorstel Nieuwe normering primaire waterkeringen. Doel van deze consultatie was om belanghebbenden te informeren en te laten reageren op de wettelijke verankering van de nieuwe normen voor waterveiligheid zoals die zijn ontwikkeld in het deltaprogramma.

De internetconsultatie van dit wetsvoorstel heeft vijftien reacties opgeleverd, waarvan negen openbaar. Reacties komen ondermeer van TU Delft, Greenrivers bv, twee gemeenten, twee waterbouwkundige bedrijven en een particulier. Het overgrote deel van de indieners geeft aan voorstander te zijn van de wijze waarop de nieuwe normen zijn opgenomen in het wetsvoorstel. Enkele reacties bevatten voor een aantal specifieke trajecten voorstellen voor het aanpassen van de signaleringsnorm (zie kader), voor een andere trajectindeling of een andere ondergrens.

Vervolgproces

De consultatiereacties zijn na overleg met de bestuurlijke partners zo nodig verwerkt in het wetsvoorstel. Inmiddels heeft de ministerraad ingestemd met de ontwerp-wijziging en is deze voor advisering naar de Raad van State gestuurd. Vóór de jaarwisseling wordt het wetsvoorstel naar verwachting aan de Tweede Kamer aangeboden. Zie voor meer informatie de volgende [link](#).

Ontwerpen met het nieuwe ontwerpinstrumentarium

Door de nieuwe normen verandert ook het Ontwerpinstrumentarium om keringen mee te versterken. Op 14 juli 2015 is de nieuwste versie hiervan opgeleverd. Dit instrumentarium is een tussenstap in de ontwikkeling van een nieuwe set van ontwerpinstrumenten. Met de introductie van de nieuwe veiligheidsbenadering is de ontwerpfilosofie stevig veranderd: van het ontwerpen van een kering die veilig een bepaalde waterstand kan keren naar een kering die ervoor zorgt dat de kans op een overstroming voldoende klein is.

Het instrumentarium is een handreiking voor versterkingen in de MIRT-verkenningfase van het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP). Het helpt keringbeheerders en ontwerpers om te anticiperen op de overgang naar de nieuwe normen. De handreiking is geen receptenboek, maar generiek en landsdekkend opgezet. Bij verkeerd gebruik kan het leiden tot te robuuste waterkerende ontwerpen. Daarom geeft het Ontwerpinstrumentarium, naast technische aspecten, ook handvatten en suggesties om het ontwerp te optimaliseren en verschillende mogelijkheden voor het ontwerp te bekijken. Hiermee worden bestaande handleidingen voor het ontwerpproces van het HWBP aangevuld. De waterkeringbeheerder kan hierbij ondersteuning krijgen van het Kennisplatform Risicobenadering: kpr@rws.nl. Ook heeft het HWBP een

Het nieuwe ontwerpinstrumentarium helpt keringbeheerders en ontwerpers om waterkeringen te ontwerpen die voldoen aan de nieuwe waterveiligheidsnormen.

overzicht van vragen en antwoorden opgesteld over het ontwerpen met de nieuwe normering.

Het nieuwe ontwerpinstrumentarium is te vinden op de website van het Hoogwaterbeschermingsprogramma via deze [link](#).

Nieuwe normen: wat verandert er?

De nieuwe normen voor dijken en duinen houden zowel rekening met de kans, als met de gevolgen van een overstroming. De gevolgen verschillen namelijk van gebied tot gebied. In sommige gebieden wonen veel mensen in een zeer laaggelegen polder. Dat zijn gevaarlijke plekken bij een overstroming, omdat het water er snel kan binnenlopen. Andere gebieden, zoals een ondiepe polder, zijn veel veiliger, daar loopt bij een overstroming het water langzaam binnen. Doordat de hoogte van de norm is gekoppeld aan de ernst van de gevolgen, gaan de normen van dijktraject tot dijktraject verschillen. Daardoor bieden de nieuwe

normen voor iedereen in Nederland een vergelijkbaar beschermingsniveau. Daarnaast introduceert het wetsvoorstel een systeem met twee getallen, te weten een signaleringsnorm, die het mogelijk maakt tijdig te signaleren dat een dijk of duin versterking nodig heeft, en een daarvan afgeleide ondergrens, die aangeeft waaraan de kering minimaal moet voldoen om voldoende bescherming te kunnen bieden. Ook de vorm van de norm verandert, van overschrijdingskans naar overstromingskans. De overstromingskans is de kans op doorbraak van een dijktraject die leidt tot een daadwerkelijke overstroming van het achterliggende gebied.

Nationaal Waterplan 2016 – 2021

Het Nationaal Waterplan 2016 – 2021 (NWP2) verankert het nieuwe beleid met een vooruitblik naar 2050. Het NWP2 wordt elke zes jaar herzien om in te kunnen spelen op nieuwe ontwikkelingen en inzichten. Daarnaast is met de vaststelling van de tussentijdse wijziging van het Nationaal Waterplan het rijksbeleid dat voortvloeide uit het Deltaprogramma 2015 vastgesteld. Deze tussentijdse wijziging is integraal onderdeel van het NWP2. Het NWP2 wordt uiterlijk 22 december van dit jaar vastgesteld door het kabinet.

Het NWP2 heeft als ontwerp ter inzage gelegen van 23 december 2014 tot en met 22 juni 2015. In deze periode zijn in totaal 53 zienswijzen ingediend. Inspraakreacties waren afkomstig van provincies, waterschappen, gemeenten, Deltaprogramma Rijnmond-Drechtsteden, maatschappelijke organisaties, belangenbehartigers, het buitenland en individuele burgers. Het merendeel van deze zienswijzen heeft betrekking op de waterkwaliteit en de haalbaarheid van de Europese doelen die hiervoor zijn gesteld in de Kaderrichtlijn Water (KRW). Verder hadden veel zienswijzen betrekking op de Noordzee, waterveiligheid, rivieren en planschade.

Op 24 juni heeft de Tweede Kamer tijdens een algemeen overleg over het ontwerp-Nationaal Waterplan en de tussentijdse wijziging gesproken. De Tweede Kamer heeft onder meer gevraagd om meer regie op waterkwaliteit en het opzetten van een programma waterkwaliteit om de doelen die Europa stelt in het kader van de Kaderrichtlijn Water (KRW) te kunnen halen.

Vijf ambities van het Nationaal Waterplan 2016 – 2021

1. Nederland moet de veiligste delta in de wereld blijven. Deze ambitie wordt vooral ingevuld door onze veiligheidsnormen tegen overstroming te vernieuwen.
2. Een grotere inzet op verbetering van de waterkwaliteit (meststoffen, bestrijdingsmiddelen, medicijnresten, microplastics), zodat de Nederlandse wateren schoon en gezond zijn en er genoeg zoetwater is.
3. Nederland klimaatbestendig en waterrobuust inrichten. Bijvoorbeeld met verdiepte pleinen in een stad die bij veel regenval volstromen met water.
4. Nederland is en blijft een gidsland voor watermanagement en –innovaties. Dat is gunstig voor onze economie en ons verdienvermogen.
5. Nederlanders leven waterbewust. Schoon, veilig en voldoende water zijn niet vanzelfsprekend.

Geactualiseerd definitief NWP2

De zienswijzen, behandeling in de Tweede Kamer, het advies van de commissie MER en de update van de acties die in 2015 gepland stonden, hebben samen geleid tot een beperkte actualisering van de teksten van NWP2. Deze zullen naar verwachting in de Stuurgroep Water van 7 oktober besproken worden. En daarna uiterlijk 22 december 2015 worden vastgesteld door het kabinet.

De belangrijkste actualiseringen is de beleidsimpuls op het gebied van waterkwaliteit en de extra regie daarop vanuit het Rijk. Met het NWP2 wordt eveneens een flinke stap gezet in het beter verbinden van ruimte en water.

Hoogwaterbeschermingsprogramma

Doorzetten op ingezette lijn

Het programma 2016-2021 van het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) laat een versterking van de ingezette lijn zien: meer projecten, meer investeringen in innovaties, intensivering van de onderlinge samenwerking van overheden en van de samenwerking met kennisinstellingen en bedrijfsleven. Die versterking is nodig om invulling te geven aan de uitvoeringsdoelen van het Deltaprogramma: de waterkeringen van Nederland voldoen aan de nieuwe veiligheidsnormen en de projecten dragen bij aan het realiseren van de regionale voorkeurstategieën.

Het Hoogwaterbeschermingsprogramma omvat in de periode 2016-2021 88 projecten met vijf projectoverstijgende of landelijke verkenningen. De financiën voor het HWBP zijn hiermee inmiddels gegroeid tot 1171 miljoen euro. Dit is meer dan eerder verwacht werd omdat binnen het Deltafonds het voorgaande programma HWBP-2 minder budget nodig heeft om de projecten uit dat programma te realiseren. Hierdoor is het beschikbare budget voor HWBP met 100 miljoen euro toegenomen en kunnen meer beheerders met meer projecten aan de slag. Deze vrijval van HWBP2 maakte het ook mogelijk om in het programma 2016-2022 een programma voor de rijkskeringen op te nemen met tien projecten voor in totaal 70 miljoen euro.

Allianties

Om deze groei te accommoderen zullen programmadirectie en beheerders in 2016 de ingezette lijn voorzetten van alliantievorming tussen de waterschappen en tussen waterschappen en Rijkswaterstaat. Concreet houdt dat in: gezamenlijke opleidingen, collegiale reviews en toetsing en benutten van de capaciteitspool, de Dijkwerkers. Met deze capaciteitspool wordt de beschikbare kennis, ervaring en capaciteit van waterschappen ingezet waar de vraag het grootst is. Rijkswaterstaat draagt ook bij aan deze capaciteitspool via het programma RWS Partner. De relatie met de kennisinfrastruc-

Spakenburg, waar in 2016 het besluit voor een innovatieve, beweegbare kering wordt verwacht.

tuur en het bedrijfsleven halen we aan door de Taskforce Deltatechnologie (van de Topsector Water) actief te betrekken in de initiële fase van projecten.

Innovaties

Het HWBP zet ook in het programma 2016-2021 fors in op innovaties om de opgave doelmatiger te gaan realiseren. De projectoverstijgende verkenningen (POV) worden uitgebreid met een POV Macro-stabiliteit. Ongeveer de helft van de opgave is namelijk een gevolg van een gebrek aan (macro-)stabiliteit. Maatregelen om dit te verhelpen zijn vaak ingrijpend en kostbaar. In de POV onderzoeken we de toepassing van alternatieve technieken en rekenmethoden om de waterveiligheidsopgave te verkleinen en de maatregelen te optimaliseren. Daarnaast gaan we uitwerken hoe het gunstige effect van hoge voorlanden op de versterkingsopgave in rekening kan worden gebracht en verwachten we in 2016 het besluit voor een innovatieve, beweegbare kering in Spakenburg.

Vervroegde verkenningen

Nieuw in het HWBP zijn de zogenaamde vervroegde verkenningen. Het programma 2016-2021 bevat twintig vervroegde verkenningen. Hiermee beogen we dat nog vóór de start van een verkenning de beheerder de veiligheidsopgave scherp formuleert met

behelp van (aanvullende) grondonderzoeken en technische analyses. Het is namelijk gebleken dat de resultaten van de veiligheids-toetsing uit 2011 en 2013 hiervoor onvoldoende gegevens opleveren. Bovendien kunnen beheerders in deze vervroegde verkenning het effect van de nieuwe veiligheidsnormen onderzoeken: is er meer of juist minder versterking nodig? In de vervroegde verkenning brengen beheerders ook hun capaciteitsbehoefte helder in beeld en kunnen zij zorgen voor voldoende financiële dekking voor het projectgebonden aandeel in de meerjarenbegroting van het waterschap. Met deze aanpak hopen we het tempo en de doelmatigheid van het programma te vergroten.

Naast tempo en doelmatigheid hebben we ook behoefte aan slimme, gedragen oplossingen, waarbij de waterveiligheidsopgave goed wordt gekoppeld aan andere gebiedsopgaven. De MIRT-werkwijze voorafgegaan door de regionale consultatie op het conceptprogramma biedt hiervoor goede aanknopingspunten met mooie voorbeelden als Dalfsen en Roermond. Om dit nog verder te versterken zal de programmadirectie beheerders aanbieden om de vervroegde verkenningen af te sluiten met een integrale ontwerpessie waarin de resultaten van de veiligheidsanalyse verbonden kunnen worden met andere opgaven.

Bestuursovereenkomsten Zoetwater ondertekend

Binnen het Deltaprogramma Zoetwater zijn zes regionale bestuursovereenkomsten opgesteld waarin afspraken over de uitvoering van de maatregelen om onze zoetwatervoorziening veilig te stellen zijn opgenomen. In deze overeenkomsten zijn afspraken over financiering, planning, uitvoering en verantwoording over de programmering van zoetwatermaatregelen voor 2016 en verder vastgelegd. Deze overeenkomsten zijn op 7 september namens het Rijk door minister Schultz van Haegen van Infrastructuur en Milieu ondertekend.

Van de zes regio's (Rivierengebied, IJsselmeergebied, West-Nederland, Oost-Nederland, Zuid-Nederland en Zuidwestelijke Delta) waren afgevaardigden van de overheid en de sector (landbouw en drinkwater) aanwezig, evenals deltacommissaris Wim Kuijken. Elaine Alwayn (voorzitter van het Bestuurlijk Platform Zoetwater) opende de bijeenkomst en benadrukte dat deze ondertekening een belangrijke bestuurlijke mijlpaal in de samenwerking aan een klimaatbestendige zoetwatervoorziening is. Vervolgens werden de regio's uitgenodigd om in een korte pitch uit te leggen wat de overeenkomst voor hun eigen regio betekent.

Veel energie

Uit de pitches bleek dat er met veel energie wordt gewerkt aan het zoetwaterdossier en dat de regio's voortvarend aan de slag zijn gegaan met de uitvoering van het Deltaplan Zoetwater. Waterbeheerders en gebruikers werken hierbij samen in hun gebied, waardoor de bestuursovereenkomsten breed worden gedragen. De regio's bedankten de minister voor de steun de afgelopen jaren en zeiden uit te kijken naar de toekomst. De minister was verheugd met de diverse vertegenwoordigingen uit de regio's en gaf haar complimenten aan de deltacommissaris voor de opzet van het Deltaprogramma Zoetwater. "Het zoetwaterbewustzijn is

hiermee goed op de kaart gezet. Het ondertekenen van deze bestuursovereenkomsten markeert de overgang van de plantontwikkeling naar de uitvoering." Minister en de afgevaardigden uit de regio's hebben vervolgens de bestuursovereenkomsten getekend en daarmee de betrokkenheid van de betrokken partijen en de samenhang tussen de maatregelenpakketten van rijk, regio's en sectoren geborgd. Deltacommissaris Kuijken zei trots te zijn op wat de partijen samen bereikt hebben sinds de start van het Deltaprogramma in 2010. "En nu gaan we samen aan de slag om deze eerste fase tot een succes te maken, zodat we in 2021 ook de tweede fase van het Deltaprogramma Zoetwater kunnen gaan realiseren."

De ondertekenaars van de bestuursovereenkomsten Zoetwater.

Ruimtelijke adaptatie

Veel vooruitgang geboekt

Eerste mijlpaal van het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie na het uitbrengen van het Deltaprogramma 2015 was de ondertekening van de intentieverklaring Ruimtelijke Adaptatie door een groot aantal partijen op het Festival Ruimtelijke Adaptatie. Ook werd een speciaal kennisportaal (www.ruimtelijkeadaptatie.nl) in gebruik genomen, met hulpmiddelen, praktijkvoorbeelden en een helpdesk voor iedereen die concreet met klimaatadaptatie aan de slag gaat. Derde mijlpaal is de start van het Stimuleringsprogramma, waarbij gericht publieke en private partijen worden ondersteund, ondermeer door het verder ontwikkelen van 'stresstesten' en 'impactprojecten'.

Ook is er veel voortgang geboekt in het beschermen van vitale en kwetsbare functies tegen overstromingen. Hierbij werken de verantwoordelijke departementen nauw samen, maar ook de regio's nemen steeds vaker het initiatief om naar vitale en kwetsbare functies op regionaal niveau te kijken.

De eerste resultaten van het nieuw ontwikkelde monitoringprogramma Ruimtelijke

Adaptatie laten zien dat steeds meer gemeenten, waterschappen en provincie op de hoogte zijn van de mogelijke gevolgen van klimaatveranderingen en de maatregelen die zij kunnen nemen om die tijdig op te vangen. Het onderzoeksprogramma Kennis voor Klimaat werd eind 2014 afgerond. In 2015 zijn nieuwe stappen gezet om (nog) beter aansluiting te vinden bij Europese onderzoeksprogramma's.

Impactprojecten

Begin dit jaar waren al vijf projecten geselecteerd; deze zomer zijn opnieuw vijf impactprojecten geselecteerd, ditmaal uit veertien aanvragen. Het gaat om:

1. Proeftuin Klimaatblok Agniesebuurt/ Zomerhofkwartier in Rotterdam;
2. Samen met verzekeraars naar een regenbestendige stad (Amsterdam);
3. Adaptatieagenda voor het buitendijks gebied van Dordrecht en Rotterdam;
4. Differentiatie belastingen voor klimaat-adaptieve gebouwen;
5. Robuust watersysteem in Zeeuws-Vlaanderen.

Deze projecten krijgen ondersteuning in de vorm van advies-, ontwerp- of reken-capaciteit ter waarde van maximaal € 25.000.

Stresstest light

Voorjaar 2015 is een pilot gestart om te onderzoeken op welke wijze een 'stresstest light' goed kan werken als een eerste stap naar een klimaatbestendige inrichting van de ruimte. Zo'n test geeft een globaal overzicht van kwetsbare plekken in een gebied voor wateroverlast, overstroming, hitte en droogte. Daarnaast geeft het inzicht in de mogelijkheden om kwetsbaarheden aan te pakken. De stresstest light wordt in tien gemeenten of samenwerkingsverbanden uitgetest.

Themabijeenkomsten

In juli 2015 organiseerde Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie samen met deskundigen een themabijeenkomst over de financiering van ruimtelijke adaptatie. 1 Oktober is er een themabijeenkomst over hoe je bewoners kunt stimuleren om hun tuinen klimaatbestendig in te richten. 8 Oktober is er een bijeenkomst over de bescherming van vitale en kwetsbare functies tegen overstromingen, op nationaal en regionaal niveau (Zeeland, IJssel-Vechtdelta, Amsterdam Westpoort en Rotterdam Botlek). Voor meer informatie en aanmelden, zie: www.ruimtelijkeadaptatie.nl.

Wateroverlast in Den Haag. Foto: Tineke Dijkstra

Deltacongres op 5 november

De uitvoering van het werk aan de delta, dat is het centrale thema van het Zesde Nationaal Deltacongres op 5 november 2015. Afwisselende praktijkvoorbeelden uit heel Nederland komen gedurende de dag aan de orde. Zowel de doorlopende Deltaparade als parallelsessies bieden veel ruimte voor kennisuitwisseling en ontmoeting.

Om 10.15 uur opent minister van Infrastructuur en Milieu, Melanie Schultz van Haegen, het Deltacongres. Na een kort plenair programma kunt u 's morgens en 's middags deelnemen aan interactieve parallelsessies over de voortgang van de deltabeslissingen en over de *governance* van het Deltaprogramma. Er worden voorbeelden gegeven van innovatieve oplossingen en de nieuwe aanpak op het gebied van

ruimtelijke inrichting, de voortgang van waterveiligheid en nieuwe normen in de praktijk en de stappen op weg naar een robuuste zoetwatervoorziening. Gesprekken met bestuurders en gebruikers geven inzicht in de succesverhalen en de uitdagingen voor de komende tijd.

Watergovernance nationaal en internationaal

In de middag opent minister Lilianne Ploumen voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking het deelcongres Watergovernance nationaal en internationaal en geeft zij de aftrap voor de dialoog over dit onderwerp. Dit deelcongres maakt onderdeel uit van het programma van de Amsterdam International Water Week (AIWW) en er is Engelse vertaling beschikbaar.

Deltaparade

De hele dag kunt u een bezoek brengen aan de Deltaparade. Bij de presentatiestands van organisaties, programma's en projecten die met het Deltaprogramma zijn verbonden en de meetingpoints van de zeven gebieden van het Deltaprogramma is gelegenheid voor ontmoeten, kennisuitwisseling en bijpraten. Tijdens de lunch zijn er *meet & greets* met bestuurders.

Meer informatie en aanmelden

Het Deltacongres wordt dit jaar gehouden in 1931 Congressentrum Brabanthallen in 's-Hertogenbosch. Voor meer informatie over het programma, de sprekers en de aanwezige partijen op de Deltaparade kunt u terecht op www.deltacongres.nl.

Veel belangstelling op het Deltacongres van vorig jaar.

Rijnmond-Drechtsteden

Voorkeursstrategie volop in uitvoering

De voorkeursstrategie van Rijnmond-Drechtsteden is volop in uitvoering. Rijk, provincie, gemeenten, veiligheidsregio's en waterschappen werken samen met maatschappelijke organisaties, kennisinstellingen en het bedrijfsleven aan concrete maatregelen. We lichten er drie uit.

Onderzoek Alblasserwaard-Vijfheerenlanden

Voor de waterveiligheid in de Alblasserwaard-Vijfheerenlanden moeten de dijken op termijn verder versterkt worden, vooral aan de zuidrand. De opgave is niet eenvoudig. Verhoging of verbreding van dijken heeft immers direct invloed op de woon-, werken leefomgeving. De partijen onderzoeken mogelijke verbindingen tussen waterveilig-

heid, cultuurhistorische identiteit, ruimtelijke kwaliteit en vergroten van de economische kracht van het gebied. "Binnen twee jaar is duidelijk waar in het gebied elkaar versterkende verbindingen tussen waterveiligheid en ruimtelijke ontwikkelingen mogelijk zijn", aldus Gijs Bloemberg, projectleider van de provincie Zuid-Holland.

Alblasserwaard. Foto: Defacto

Waterveiligheid Botlek

In enkele buitendijkse gebieden in Rijnmond-Drechtsteden, zoals de Botlek, is de waterveiligheid complex en zijn oplossingen kostbaar. Het Botlekgebied met zijn raffinaderijen, chemische industrie en distributiebedrijven ligt hoog, deels beschermd door stormvloedkeringen. De kans op overstroming is gering, maar de gevolgen kunnen groot zijn. Havenbedrijf Rotterdam (trekker), gemeente Rotterdam, Rijkswaterstaat en het ministerie van

Infrastructuur en Milieu onderzoeken de mogelijke gevolgen van een overstroming. Met private en publieke partijen, zoals (nuts)bedrijven en infrabeheerders, wordt een adaptatiestrategie voor de Botlek ontwikkeld en aanbevelingen voor het gehele havengebied. Joost de Nooijer, projectleider vanuit het Havenbedrijf Rotterdam NV: "Kennissen van waterveiligheid confronteren met kennis van de petrochemische industrie levert per definitie belangrijke nieuwe inzichten."

Crisisbeheersing verbeteren

De veiligheidsregio's werken aan het ontsluiten en benutten van nieuwe en bestaande kennis om de crisisbeheersing bij overstroming te verbeteren. De veiligheidsregio Zuid-Holland-Zuid brengt de resultaten in in de pilot Meerlaagsveiligheid in Dordrecht. De veiligheidsregio Rotterdam-Rijnmond werkt aan een casestudie om nieuwe en bestaande kennis te ontsluiten en te benutten voor verbeteringen van de crisisbeheersing bij overstroming. Nick van Barneveld doet namens de gemeente Rotterdam mee. "We moeten kennis over overstromingsrisico's beter benutten voor crisisbeheerplannen met experts en veiligheidsregio's." De studie van de veiligheidsregio Rotterdam Rijnmond levert een feitelijk en beeldend verhaal op van het ontstaan van dreiging tot en met herstel van een ondergelopen gebied. Een van de opgaven is vormgeven aan 'verticaal evacueren': vluchten naar een hoog gebouw of de eigen zolder.

Foto: Rijks Mediatheek

De Botlek. Foto: Dick Sellenraad

Waddengebied

Volop aan de slag met uitvoering

2015 is het eerste jaar waarin we volop aan de slag zijn in de overgangsfase van beleid naar uitvoering. In 2016 willen de bestuurders van het Deltaprogramma Waddengebied (Bestuurlijk Overleg DPW en Regionaal Overleg Kust) concrete stappen zetten. Op weg naar nieuwe dijkconcepten, kennis van zand en maatwerk per eiland.

De Voorkeursstrategie Waddengebied bestaat uit drie hoofdonderdelen: harde keringen, kennisontwikkeling zand en eilanden.

Harde keringen

De Stuurgroep Projectoverstijgende Verkenning (POV) Waddenzeedijken die bestaat uit bestuursleden van de drie betrokken waterschappen Noorderzijlvest, Hunze en Aa's en Wetterskip Fryslân zorgt voor het eerste onderdeel harde keringen.

De conclusie uit de eerste fase van de POV is dat alle geselecteerde oplossingsrichtingen innovatief zijn en de moeite waard zijn om mee verder te gaan. Nu worden de plannen opgedeeld in relevante vragen die binnen het budget van de POV worden opgepakt en vragen waarvoor we partners of financiering willen zoeken. Dit is het resultaat van de brede samenwerking in het Waddengebied, een interessant leereffect voor heel Nederland. Belangrijke dijkprojecten worden uitgevoerd op Ameland en in de Eemsregio is een versnelling van het programma, waar innovatieve dijkconcepten onderdeel van zijn.

Zand

Wat betreft het onderdeel zand wordt het huidige suppletiebeheer in het kustfundament vooralsnog voortgezet. Dat is de laatste tijd aan het strand van Hollum op Ameland te zien. Het meerjarig programma

voor systeemkennis en monitoring, inclusief pilots in Kustgenese 2 komt eraan. De Quick Reaction Force is bij storm alert, zodat we specifieke kennis opdoen.

Eilanden

De vijf Waddeneilanden voerden in 2015 het eerste onderdeel van een onderzoek naar huidige en toekomstige overstromingsrisico's uit. Het uitgangspunt is vooral gericht op de reactie van mensen voor, tijdens en na een overstroming. Met behulp van een simulatie van een overstroming, gebaseerd op ervaringen van vroeger, komen de kwetsbare plekken of situaties in beeld voor bereikbaarheid, crisis opvang en de najleffecten van een overstroming. Daarmee kan het bestuur bij ruimtelijke keuzes rekening houden met de uitkomsten.

Meer weten?

Zie: [Deltaprogramma 2016, Waddengebied](#)

Zandsuppletie op het strand van Hollum op Ameland. In de verte ligt Terschelling. Foto: Rohde-Nielsen A/S

Zuidwestelijke Delta

Belangrijke stappen gezet

Binnen de Zuidwestelijke Delta werken Rijk en regionale overheden samen met ondernemers en maatschappelijke partijen aan één doel: een veilige, economisch aantrekkelijke en gezonde delta met voldoende zoetwater, nu en in de toekomst. Inmiddels zijn daarvoor enkele belangrijke stappen gezet.

Het Volkerak gezien vanaf de Krammersluizen. Foto: Loes de Jong

Met het vaststellen van de Ontwerp-Rijksstructuurvisie Grevelingen en Volkerak-Zoommeer is er afgelopen jaar een belangrijke stap gezet: het terugbrengen van getij op de Grevelingen en het zout maken van het Volkerak-Zoommeer zullen eraan bijdragen dat de meren weer ‘gezond’ worden. De betere waterkwaliteit is natuurlijk goed voor de natuur maar kan bovendien een forse stimulans betekenen voor de schelpdierteelt, de landbouw en het toerisme.

Op basis van een in maart dit jaar ondertekende bestuursovereenkomst werken de partijen in het gebied op dit moment aan een uitwerkingsovereenkomst, waarin afspraken worden opgenomen over de uitvoering en financiering van de voorgenomen ambities. Hierdoor moet half 2016 duidelijk zijn hoe de financiering eruit ziet.

De partijen in de Zuidwestelijke Delta tekenden in maart van dit jaar nog een bestuursovereenkomst voor Grevelingen en Volkerak-Zoommeer; deze voorziet in een totaalpakket aan zoetwatermaatregelen.

Enkele van die maatregelen moeten eerst worden uitgevoerd voordat het Volkerak-Zoommeer zout kan worden: eerst het zoet, dan het zout.

Voor de Oosterschelde is gestart met de voorbereiding op het MIRT-onderzoek Integrale veiligheidsstrategie Oosterschelde. Die wordt eind 2016 afgerond. Op basis van de resultaten wordt gekeken of vervolgonderzoek noodzakelijk is. In het onderzoek worden ook de kansen op het gebied van natuur en economie meegenomen. Vooruitlopend hierop besloten Rijk,

provincie, gemeenten en maatschappelijke partners eerder al geld beschikbaar te stellen voor een zandsuppletie op de Roggenplaat.

Voor de Westerschelde zijn in het kader van de samenwerking tussen Vlaanderen en Nederland (in de Vlaams-Nederlandse Schelde Commissie, VNSC) de eerste stappen gezet voor de invulling van de onderzoeksagenda die loopt tot en met 2018. Deze agenda bevat vanuit het Deltaprogramma onder meer vervolgvragen over de waterveiligheidsstrategie van de Westerschelde, de beschikbaarheid van zoetwater in het Vlaams-Nederlandse grensgebied, het temperen van de getijgolf en het sedimentbeheer in de Westerschelde(monding).

Rijk en regio werken aan Gebiedsagenda IJsselmeergebied 2050

In het IJsselmeergebied komen veel nationale en regionale belangen en ambities samen. Bij de betrokken partijen, organisaties en instellingen komt daardoor steeds duidelijker de behoefte naar voren om de initiatieven en projecten op het gebied van ruimtelijke ontwikkeling en waterbeheer in het IJsselmeergebied beter op elkaar af te stemmen en de samenhang te borgen.

Zo biedt de uitvoering van het Delta-programma zicht op meekoppelkansen voor ruimtelijke projecten en bieden de opgaven voor een Toekomstbestendig Ecologisch Systeem Markermeer/IJmeer kansen voor innovatieve projecten en nieuwe ontwikkelingsmogelijkheden in het

zuidelijk IJsselmeergebied. Ook andere projecten bieden kansen voor synergie. Een dergelijke ambitie vraagt wel om een coherent en richtinggevend langetermijn-perspectief. Onder de naam Gebiedsagenda IJsselmeergebied 2050 wordt dat nu ontwikkeld.

Over grenzen heen

Met een Gebiedsagenda IJsselmeergebied 2050 kunnen verbindingen gelegd worden tussen:

- Deltaprogramma, maatschappelijke opgaven en gebiedsambities;
- overheden, marktpartijen en maatschappelijke organisaties;
- deelgebieden, die daadwerkelijk samenhang hebben.

Het maken van een Gebiedsagenda IJsselmeergebied 2050 dwingt tot samenwerking over grenzen heen; tussen deelgebieden, tussen projecten, tussen binnen- en buitendijkse gebieden, tussen overheid-bedrijfsleven, etc. Het creëert daardoor zowel samenhang als samenwerking en verbindt domeinen die van nature niet verbonden zijn. De Gebiedsagenda kan dienen als inspiratiebron en basis voor de Omgevingsvisies van Rijk en regio en bevordert dat deze visies voor het IJsselmeergebied goed op elkaar worden afgestemd.

Integrale aanpak

Het Bestuurlijk Platform IJsselmeergebied heeft zich in het Pact van het IJsselmeergebied al uitgesproken voor een integrale aanpak van de gebiedsopgaven om zo tot een klimaatbestendig, veilig en vitaal IJsselmeergebied te komen. Het ministerie van IenM heeft het beleid en opdrachtgeverschap gebundeld in het Programmaplan IJsselmeergebied. Met de werksporen 1 en 2 uit dit programmaplan wordt uitvoering gegeven aan deltabeslissingen, zoals een nieuw peilbesluit, flexibel peilbeheer, robuuste dijkversterking, maatregelen Friese kust en een integrale systeemstudie naar de samenhang in het watersysteem. Werkspoor 3 behelst het opstellen van een Gebiedsagenda IJsselmeergebied 2050. Rijk en regio zijn van mening dat de Gebiedsagenda IJsselmeergebied 2050 aan kracht en werking kan winnen als het via een gezamenlijke gebiedsaanpak tot stand kan komen.

Voor die gebiedsaanpak heeft het ministerie van IenM reeds een startnotitie opgesteld. Het Bestuurlijk Platform IJsselmeergebied heeft op 27 augustus jl. de voorgestelde procesaanpak gesteund en uitgesproken ook een actieve bijdrage in het totstandkomingsproces te willen spelen. Rijk en regio gaan dit samen verder uitwerken. Wordt dus vervolgd.

Windmolenpark in IJsselmeer langs IJsselmeerdijk. Foto: Rob Poelenjee

Kust

Kustcommunity actief

De samenwerkende partijen die in het kustgebied meewerken aan de integrale ontwikkeling van de Noordzeekust vormen tezamen de 'kustcommunity', het vervolg van het Deltaprogramma kust. Het Landelijk Overleg Kust is de bestuurlijke aanjager. Doel is het realiseren van een initiatiefrijke samenwerking waarin de ontwikkeling van het gebied vanuit de verschillende opgaven centraal staat.

Rijkswaterstaat heeft de mogelijkheden verkend voor duurzame strandbebouwing die natuurlijke aangroei van strand en duinen zo min mogelijk hindert. Voor deze verkenning was Rijkswaterstaat aanwezig op Oerol.

De gemeentebesturen van de Waddeneilanden zijn een studie gestart om een scherper beeld te krijgen van menselijk gedrag tijdens en na een overstroming (zie ook [Waddengebied](#)). Te meer omdat veel toeristen het eiland bezoeken.

Door het simuleren van een overstroming komen de kwetsbare plekken of situaties voor bereikbaarheid, crisisopvang en de naijleffecten in beeld. Hiermee kan het bestuur straks bij het maken van ruimtelijke keuzes rekening houden.

Veiligheid en ruimte

TNO hield een workshop over de combinatie van waterveiligheid en ruimtelijke ontwikkeling voor leden van de kustcommunity. Voor waterschappen en gemeenten liggen uitdagingen op beide terreinen. Bij het zoeken naar oplossingen speelt het verschil in tijdshorizon. In de workshop werd aangegeven hoe dit probleem te onderkennen is en welke oplossingen er in de vorm van 'meegroeiconcepten' te vinden zijn. Het resultaat van de versterking van de kust in Katwijk is een innovatieve combinatie van een dijk-in-duin met ondergrondse parkeergarage en een nieuwe verbrede duinpromenade. Het achterland is

weer veilig en het toerisme, de economie en bereikbaarheid van Katwijk hebben een stimulans gekregen (zie ook www.kustwerkkatwijk.nl).

In Zeeland zijn alle locaties in beeld gebracht waar vanuit kustveiligheid of ruimtelijke opgaven ontwikkelingen kunnen gaan spelen. Deze aanpak heeft de werktitel Meer Met Dijken Doen meegekregen. Het Zeeuws Overleg Waterkeringen heeft elf locaties geselecteerd die kansrijk zijn om functies te combineren. In september wordt een plan van aanpak gepresenteerd.

Het onderzoeksprogramma Kustgenese heeft een plan van aanpak opgesteld voor prioriteitsvragen over het lange termijn kustbeleid en een plan voor no-regretmonitoring. Daarnaast zullen enkele partners zich buigen over de andere vragen. Eind september zijn hiervoor de eerste conceptplannen gereed.

Dijk-in-duin in Katwijk aan de zee.

Maas

Strategie op accenten aanpassen

De waterveiligheidsopgave van de Maas is groter. Januari 2011: Hoogwater op de Maas bij Blerick (links) en Venlo (rechts).

Na de verkiezingen in maart 2015 is de deelname vanuit waterschappen en provincies in de Stuurgroep Maas beperkt gewijzigd. In mei is deltacommissaris Wim Kuijken op werkbezoek geweest in Venlo. Het uitwerken en implementeren van de voorkeursstrategie Maas gebeurt op drie niveaus: 1. hele Maas, 2. twee regio's en 3. zes gebiedsontwikkelingen.

Hele Maas

Verdiepend onderzoek op de schaal van de hele Maas leidt tot verbeterde maatregelen en een uitvoeringsstrategie. Het verdiepend onderzoek bestaat onder andere uit het helder krijgen van de impact van de nieuwe normering op de eerder geselecteerde maatregelen. Dit heeft geleid tot de volgende eerste inzichten voor de Maas: de waterveiligheidsopgave is groter dan aanvankelijk aangenomen en de verwachting is dat de maatregelen onverminderd aansluiten bij de strategie van dijkverster-

king en rivierverruiming, maar met andere accenten. De gehele uitwerking vergt nog meer tijd en moet leiden tot de uitgeharde maatregelen en de vertaling naar de uitvoeringsstrategie, die aangeeft welke maatregel wanneer en door wie wordt opgepakt.

Parallel hieraan vindt onderzoek naar maatregelen voor de verbetering van de systeemwerking van de Maas plaats. Om ongewenste effecten te voorkomen van het aanpassen van de dijken aan de nieuwe normen, moeten in het Limburgse deel van de Maas onder andere enkele dijken worden teruggelegd. Uit het onderzoek komt naar voren dat enkele maatregelen samen met de korte termijn dijkverbeteringen in het kader van het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) grote synergie kunnen opleveren. Om de mogelijkheden van het terugleggen van dijken in het HWBP-proces mede te verkennen is er gekozen voor een verlengde

verkenningfase in het HWBP voor bijvoorbeeld Thorn en Baarlo.

Twee regio's

Door middel van de regioprocesen op de schaal van de Bedijkte Maas en Maasvallei worden samen met lokale overheden en stakeholders de maatregelen nader uitgewerkt.

Zes gebiedsontwikkelingen

Langs zes Maastrajecten zijn integrale gebiedsontwikkelingen gestart, om op lokale schaal de waterveiligheidsmaatregelen voor rivierverruiming en dijkversterking uit te werken en te koppelen aan lokale ruimtelijke en economische ambities. Op grond van de grote waterveiligheidsopgave en urgentie wordt voor twee gebieden, Ravenstein-Lith en Venlo, toegewerkt naar het bespreken van de ontwikkelingen in het Bestuurlijk Overleg-MIRT van november.

Rijn

Rivierverruiming en dijkverbetering: een krachtig samenspel

Een jaar geleden is de voorkeurstrategie vastgesteld om het stroomgebied van de Rijn in Nederland veilig en klimaatbestendig te maken. De voorkeurstrategie Rijn kent twee pijlers: dijkverbetering en rivierverruiming. We richten ons nu op concretisering, programmering en uitvoering waarbij de regio zelf aan zet is.

Met het ingaan van de nieuwe fase is het werk van het Deltaprogramma Rijn veranderd. Voor het samenstellen van de voorkeurstrategie is veel onderzocht, de voorkeurstrategie kende echter nog geen uitvoeringstrategie. Hoe en in welke volgorde we welke maatregelen uit de voorkeurstrategie uit gaan voeren maakt namelijk nogal verschil.

Dijkverbetering

De dijkverbeteringen worden geprogrammeerd op urgentie. De opgave is groot en de aanwezige kennis en ervaring binnen het Hoogwaterbeschermingsprogramma de heldere organisatie en financiering van het

programma, wekken veel vertrouwen. De meest urgente dijktrajecten in het stroomgebied van de Rijn liggen langs de Waal, waar inmiddels verkenningen zijn gestart voor de trajecten Gorinchem-Waardenburg en Waardenburg-Tiel.

Rivierverruiming

In de voorkeurstrategie zijn vijftien maatregelen opgenomen om de Waal/Merwedede en de IJssel (tot 2050) te verruimen, zodat de beoogde waterpeildaling gerealiseerd kan worden. De regio is hier actief mee aan de slag, een aantal rivierverruimingsprojecten wordt voortvarend voorbereid en heeft meerdere initiatiefnemers en veel draagvlak. Zo zijn het afgelopen jaar MIRT-onderzoeken uitgevoerd naar de hoogwatergeul Varik Heesselt en Rivierklimaatpark IJsselpoort. Ook is nader onderzoek uitgevoerd voor de nevengeul Sleeuwijk. Verder is een aantal onderzoeken gestart: naar het splitsingspuntengebied, het bewonersalternatief van het terugleggen van de dijk bij Werkendam en de maatregel Avelingen.

Zoals in DP2016 is opgenomen ligt het voor de hand om tot en met 2016 (DP2017) twee parallelle sporen te bewandelen:

Het eerste spoor betreft het uitwerken van de voorkeursstrategie tot een programmering en fasering van de rivierverruimingsprojecten, in samenhang met de dijkversterkingen tot en met 2030, en de periode daarna. Het doel is om in 2050 overal aan de nieuwe normen te voldoen.

Het tweede spoor richt zich op het verzoek van de minister van begin dit jaar en beoogt het voorbereiden van besluitvorming over het starten van MIRT-verkenningen voor rivierverruiming in samenhang met dijkversterking per riviertak. Om rivierverruimende maatregelen te selecteren gelden de volgende criteria:

- De bijdrage aan waterveiligheid en de effectiviteit daarvan;
- Meekoppelen van kansen voor bijvoorbeeld natuur en recreatie,
- draagvlak;
- Cofinanciering door de regio;
- Zicht op financiering van het gehele project bij de startbeslissing.

Samenspel

Het Rijk, het Bestuurlijk Platform Rijn, de Stuurgroep Maas en het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) maken gezamenlijke afspraken over de spelregels om een krachtig samenspel tussen rivierverruiming en dijkversterking vorm te geven. Het doel daarbij is om in een uitvoeringskader uitgangspunten te creëren voor versterkingsprojecten, onder meer ten aanzien van de effecten van toekomstige rivierverruiming op de waterstanden die in de berekening betrokken worden. Van belang is dat een uitvoeringskader net zo'n stevige basis krijgt als het HWBP, zodat een krachtig samenspel in de praktijk ook vormgegeven kan worden.

Werkzaamheden aan het verlagen van een krib in de Waal. Foto: Ton Borsboom

De aangepaste Hondsbossche Zeewering. Foto: Tineke Dijkstra

verder met ons water

Agenda

Belangrijke data Deltaprogramma

2015

5 November Nationaal Deltacongres

3 December Stuurgroep Deltaprogramma

2016

21 April Stuurgroep Deltaprogramma

9 Juni Stuurgroep Deltaprogramma

8 December Stuurgroep Deltaprogramma

Dit is DeltaNieuws, de nieuwsbrief van het Deltaprogramma. Met DeltaNieuws kunt u de ontwikkelingen van het Deltaprogramma volgen.

Deltaprogramma

Doel van het Deltaprogramma is om Nederland ook de volgende generaties te beschermen tegen hoogwater en te zorgen voor voldoende zoetwater.

Het Deltaprogramma is een nationaal programma. Rijksoverheid, provincies, gemeenten en waterschappen werken hierin samen met inbreng van de maatschappelijke organisaties, bedrijfsleven en kennisinstellingen.

Reageren?

DeltaNieuws verschijnt vier keer per jaar. Wilt u reageren of zich afmelden als abonnee? Mail naar nieuwsbrief@deltacommissaris.nl

Dit is een uitgave van het Deltaprogramma

Postbus 90653 | 2509 LR Den Haag

www.rijksoverheid.nl/deltaprogramma of www.deltacommissaris.nl

September 2015

Foto voorpagina:

Hondsbossche Zeewering, cover van DP 2016, Siebe Zwart